

EKOLOGINĖS APLINKOSAUGINĖS VEIKLOS ORGANIZAVIMAS IKIMOKYKLINĖJE ĮSTAIGOJE

Milana Beišienė

Tauragės lopšelis – darželis „Kodėlčius“, Lietuva

Vilhelmina Lukavičienė

Šiaulių Universitetas, Lietuva

Santrauka

Žmogaus poveikis gamtinei aplinkai pasireiškia per veiklą ir elgesį, todėl mokėjimas veikti yra viena iš kompetencijų, akcentuojamų darnaus vystymosi švietime. Todėl tiek mokslininkų, tiek pedagogų praktiku, kurie analizuoja darnaus vystymosi idėjas, ekologinio aplinkosauginio bei gamtamokslinio ugdymo sritį nuomone, žmogaus nuostatas, elgesį gamtos ir aplinkos atžvilgiu būtina tikslingai formuoti jau ikimokykliniame ugdymo etape. Ekologinės kultūros struktūroje išskiriamas bei akcentuojamas praktinis vaiko santykio su gamta komponentas, kuris sąlygoja ekologinius mokėjimus bei įpročius ir su jais susijusius veiklos motyvus. Tam būtina organizuoti įvairių ekologinę aplinkosauginę veiklą, kuri yra specifinė savo turiniu, nes tiesiogiai susijusi su gamta, mūsų aplinka, lemia jos kokybę ir išlikimą. Ši veikla organizuojama remiantis veiklos principu, panaudojant vaikų patirtį, prieinamą jiems veiklą, apimant įvairias veiklos sritis. Ekologinių aplinkosauginių veiklų planavimas ir organizavimas yra svarbi prielaida vaikų ekologinei aplinkosauginei patirčiai sukaupti ir kompetencijoms išsiugdyti. Formuojant vaikų ekologinį sąmoningumą, didelė atsakomybė tenka gamtos ugdymo įstaigai ir pedagogui.

Empirinio tyrimo metu, kuriame dalyvavo 86 ikimokyklinio ugdymo pedagogės, išryškėjo, jog nemaža dalis jų ekologines aplinkosaugines veiklas organizuoja dažnai ir labai dažnai tiek grupėje, tiek įstaigoje. Tačiau retai grupėje ir įstaigoje, bei labai retai įstaigoje organizuojamos šios srities veiklos grindžiamos institucinio lygmens nepakankamai aktualizuotu požiūriu į ekologinį aplinkosauginį ugdymą.

Pedagoginiame lygmenyje tyrimo rezultatai atskleidė tai, jog ikimokyklinės įstaigos pedagogės ekologines aplinkosaugines veiklas organizuoja naudodamos įvairias ugdymo formas, iš kurių populiariausios yra pokalbiai, diskusijos, probleminių klausimų sprendimai, projektai, akcijos, išvykos ekskursijos, ekologiniai žaidimai, pasakos, vaikų meninė kūrybinė veikla. Nepakankamai palankiai ekologinių aplinkosauginių veiklų organizavimui apklausos dalyvių buvo įvertinti stebėjimai, tyrimai ir eksperimentai. Atlikdami ekologines aplinkosaugos veiklas, pedagogių nuomone, vaikai ugdomi įvairias kompetencijas, tuo išryškindamos ekologinių aplinkosauginių veiklų integracinį pobūdį.

Probleminiai ekologinių aplinkosauginių veiklų organizavimo aspektai, tyrimo dalyvių požiūriu yra susiję su priemonių šioms veiklos organizuoti trūkumu, nepakankama patirtimi ir pasirengimu, bei institucinio lygmens nuostata ekologinio aplinkosauginio ugdymo atžvilgiu.

Pagrindiniai žodžiai: *praktinis vaiko santykis su gamta, ekologinė aplinkosauginė veikla, vaikų kompetencijos, ekologinės aplinkosauginės veiklos organizavimas.*

Ivadas

Visame pasaulyje susirūpinimą kelia vis blogėjanti ekologinė situacija. Pasaulis ima suprasti, kad gamtą turi saugoti kiekvienas, kitaip mus gali ištikti ekocidas. Aplinkosauga tampa bendru visų pasaulio gyventojų rūpesčiu, nes ji veikia kiekvieno mūsų gyvenimą.

Sprendžiant aktualias globalines problemas ypatinga reikšmė tenka ekologiniams – aplinkosauginiam ugdymui. Svarbiu prioritetu naujame ekologinių – aplinkosauginių ugdymo idėjų įgyvendinimo etape laikoma 2002 m. Johannesburgo darnaus vystymosi deklaracija. Darnus vystymasis – tai toks vystymasis, kuris leidžia patenkinti dabartinius visuomenės poreikius, nemažinant ateinančių kartų galimybių tenkinti savo poreikius. Išskirtinis vaidmuo skiriamas švietimui ir ugdymui. Siekiant plėtoti ir integruoti darnaus vystymosi švietimo nuostatas į formaliojo švietimo sistemas – į visus tinkamus dalykus, taip pat į neformalųjį švietimą ir savišvietą, 2005 m. Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijoje (JTEEK) priimta darnaus vystymosi švietimo strategija. Tuo tikslu Lietuvoje buvo parengta Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo 2007–2015 metų programa, kurioje numatoma darnaus vystymosi nuostatas integruoti į ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ir vidurinio ugdymo turinį, neformaliojo švietimo programas (*Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo 2007–2015 metų programa, 2007*). Todėl šiuolaikiniame pasaulyje ekologinis – aplinkosauginis ugdymas, kaip vienas iš švietimo darniam vystymuisi komponentų, yra labai aktualus ir svarbus visuose žmogaus amžiaus etapuose, pradedant ikimokykliniu ugdymu. Kadangi darnaus vystymosi švietimo tikslas – ugdyti *kompetencijas*, svarbias profesinei ir visuomeninei veiklai bei asmens saviraiškai greitai besikeičiančiame ir daugialybiais ryšiais pasižyminčiame pasaulyje, tai vaikų kompetencijų ugdymas ikimokykliniame amžiuje tampa svariu argumentu ugdant teigiamą santykį su gamta bei įtraukiant vaikus į įvairias veiklas pažįstant jį supantį pasaulį ir jame egzistuojančias problemas. Viena iš kompetencijų, akcentuojamų darnaus vystymosi švietime yra *mokėjimas veikti*, t. y. įgytų žinių ir gebėjimų, reikalingų priimti ir įgyvendinti darniam vystymuisi palankius sprendimus ugdymas(is). Siekiant ekologinio sąmoningumo, žmogaus nuostatas, elgesį gamtos ir aplinkos atžvilgiu būtina keisti palaipsniui – tikslingai jas formuoti jau ikimokykliniame ugdymo procese (Brazauskienė, 2010). O. Monkevičienės (2011) teigimu „...ikimokyklinio amžiaus vaikų vaikystėje įgyta gamtos stebėjimo, tyrinėjimo, globojimo ir tvarkymo patirtis užaugus motyvuos suaugusiųjų pagarbą sąveiką su gamta“.

Ekologinė aplinkosauginė veikla: samprata ir organizavimas

Aptardamas aplinkosauginę moralę ir *veiklą* Č. Kalenda (2007) atkreipia dėmesį į tai, jog žmogaus poveikis gamtinei aplinkai pasireiškia per *veiklą ir elgesį*. Autorius nurodo, kad moraliniai orientyrai ir motyvai yra neatskiriama ekologinės išminties komponentas, susijęs su ekologiškai prasmingu veikimu (elgesiu), garantuoja saugią plėtros perspektyvą. Pabrėždamas moralinių orientyrų bei vertybinių nuostatų svarbą akcentuoja, jog „dorovinė paskata santykiuose su gamta ne tik reguliuoja ūkinę, pažintinę, buitinę ir kitokią veiklą, bet ir didina žmogaus aktyvumą nesavanaudiškai saugant gamtą: puoselėjant aplinką, tvarkant atliekas, globojant gyvūnus, dalyvaujant žaliųjų akcijose“ (Kalena, 2007, p. 118). Apibūdindamas ekologinės kultūros ugdymą B. Bitinas (2011) pabrėžia, kad tai yra vaikų ir suaugusiųjų žinių apie šiuolaikinę ekologinę situaciją plėtra, skatinimas rūpintis žmogaus ir gamtos harmonijos išsaugojimu, pratinimas dalyvauti *gamtosaugos veikloje*. Siekiant ekologinės kultūros (Šlapkauskas, 1994) ar aktyvios ekologinės pozicijos ugdymo (Aramavičiūtė, 1996) išskiriamas bei akcentuojamas *praktinis* vaiko santykio su gamta komponentas, kuris sąlygoja ekologinius mokėjimus bei įpročius ir su jais susijusius

veiklos motyvus. F. Ivanauskienė, V. Lukavičienė (2003) pažymi, kad šio rezultato galima pasiekti tik aktyviai veikiant sociokultūrinėje ir gamtinėje aplinkoje, organizuojant įvairią ekologinę veiklą ir joje dalyvaujant. Autorės nurodo, kad *ekologinė veikla* yra specifinė ir ypatinga veikla, nes ji tiesiogiai susijusi su mūsų aplinka, gamta, lemia jos grožį, kokybę bei išlikimą. Tačiau ši veikla, darydama didžiulį poveikį aplinkai, turi būti ypač sąmoninga ir atsakinga, nes neigiamas poveikis ir neapgalvoti veiksmai gali padaryti negrįžtamos žalos gamtai, visai Pasaulio bendrijai. Praktinė veikla ugdymo procese pasak V. Lukavičienės (2000) reikšminga ir tuo, kad jos metu formuojamos principinės žmogaus ir gamtos vienovės bei žmogaus atsakomybės už savo veiklos rezultatus gamtoje nuostatos, susidaro ekologinės dorovinės normos, paremtos bendražmogiškosiomis vertybėmis. Autorė pažymi ir tai, kad ekologinio ugdymo idėjos įgyvendinamos remiantis veiklos principu, panaudojant vaikų patirtį, prieinamą jiems veiklą, apimant įvairias veiklos sritis. Ekologinės aplinkosauginės veiklos reikšmingumą jau ikimokyklinėje įstaigoje akcentuoja tiek mokslininkai, nagrinėjantys teorinius ekologinio aplinkosauginio ugdymo klausimus, tiek pedagogai praktikai, realizuojantys šią ugdymo sritį realiame ugdymo procese.

Formuojant vaikų ekologinį sąmoningumą, didelė atsakomybė tenka ugdymo įstaigai, pedagogui. Ekologinės – aplinkosauginės veiklos realizuojamos kompleksinėje vaikų veikloje, sudarant galimybę integruotam temų nagrinėjimui. O. Monkevičienė. S. Glebuvienė (2011) pateikia daug patarimų bei rekomendacijų, kaip modeliuoti ugdymo/si turinį vaikui ir su vaiku. Jų teigimu, svarbu iš anksto numatyti aktualią, svarbią *temą*, kuri atitiktų vaikų interesus, skatintų vaikus tyrinėjimui ir saviraiškai. Temos veiklai išdėstomos sezoniškumo principu, nurodant apytikrą laiką ir trukmę. Nemažiau svarbiu laikomas integruojamos ekologinės – aplinkosauginės *temos planavimas*. Planuojant ir numatant rezultatą svarbu žvelgti iš vaiko pozicijos: kokius gebėjimus jis ugdysis, kokios įgis patirties, kokios vaiko vertybinės nuostatos atsiskleis. Plane numatomi bendrieji ugdymo tikslai ir uždaviniai ekologinėms – aplinkosauginėms problemoms spręsti, tikslingai parenkama papildoma medžiaga, žaislai, parenkamos efektyvios vaizdinės priemonės, numatomos veiklos formos ir būdai. Kiekvienas pedagogas turi laisvę savaip interpretuoti ekologinio – aplinkosauginio turinio integravimą į ugdymo procesą. Tema gali būti plėtojama net kelias dienas ar savaites. Pedagogui svarbu, kad ekologinis – aplinkosauginis ugdymas būtų įdomus savo tematika, patrauklus savo forma, jų įvairovė: *stebėjimais, analizavimais, individualiu bendravimu, savarankiška, spontaniška vaikų veikla, išvykomis, pasivaikščiavimais, ekskursijomis, vaikams įdomiais pokalbiais, diskusijomis, pasakojimais, susitikimas, pramogomis, šventėmis, inscenizavimais, grupiniais ir individualiais darbais*, ir kt.

Ugdymo būdų įvairovė nusako, kaip siekiama plėtoti vaiko kompetencijas, kaip priimama vaiko patirtis, kaip motyvuojama ir pasiūloma vaikui veikla. Prasminga vaiko veikla turi ilgalaikį poveikį. Pedagogas turėtų sudaryti galimybę vaikui susidurti su naujais aplinkos objektais, reiškiniiais, žmonėmis, skatinti vaiko aktyvumą, padėti pamatyti reiškinų sąsajas.

Ugdant ikimokyklinuko ekologinį sąmoningumą labai svarbu plėtoti visas jam reikalingas kompetencijas, kuomet suformuotas teigiamas emocinis vertybinis santykis su gamta yra svarbus tolesniam ekologinės kultūros ugdymuisi. Kompetencijos suprantamos, kaip vaiko susidarytos vertybinės nuostatos, įgyti gebėjimai, įgūdžiai bei patirties visuma, reikalinga kasdieniniam gyvenimui ir sėkmingam tolesniam ugdymuisi. Tikėtina, kad vaikai, kurie nuo pat mažens turi galimybę stebėti, tyrinėti, įvertinti artimos aplinkos išskirtinumą, neliks abejingi juos supančiai gamtai, nuoširdžiai rūpinsis jos išsaugojimu ir puoselėjimu. Darželio aplinkoje, kaip pažymi I. Kuginytė-Arlauskienė ir S. Neifachas (2011) vaikas kaupia socialinę patirtį, sprendžia išskylančias problemas, formuoja savo kompetencijas. Joje atskleidžiami vaikų santykiai su įvairiais pasaulio reiškiniiais. Taip formuojama jų intelektualinių ir praktinių įgūdžių sistema. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programose išskiriamos šios pagrindinės kompetencijos; pažinimo, socialinė,

meninė, komunikavimo, sveikatos saugojimo ir meninė. Jų ugdymui pedagogams per vaiko veiklas, idėjas vaikų veikloms rekomenduojama numatyti ir pagrindinius šių kompetencijų ugdymo uždavinius. S. Neifachas (2008) apibūdina kompetencijomis grįstą ugdymo modelį, kuris jo nuomone yra susijęs su dinamine „atvira“ visuomene, joje socializacijos proceso rezultatu gali būti atsakingas individas, kuris yra pasiruošęs įgyvendinti laisvą, humaniškai orientuotą pasirinkimą. Taip pat autorius (Neifachas, 2008, p. 20, 23) pažymi, kad individo savarankiškumo ir subjektyvumo prioritetas šiuolaikiniame pasaulyje reikalauja stiprinti bendrakultūrinės kompetencijos pagrindus, skatinti mokėjimą mobilizuoti savo asmeninį potencialą, kad būtų sprendžiami įvairūs socialiniai, ekologiniai ir kiti uždaviniai bei akcentuoja, kad kompetencijos paradigmos požiūriu pagrindiniu tiesioginiu ikimokyklinio ugdymo veiklos rezultatu tampa pagrindinių kompetencijų formavimas.

Įgyvendindama ikimokyklinės įstaigos ugdymo programą, kiekviena įstaigos bendruomenė savitai sprendžia ekologinių – aplinkosauginių veiklų integravimą į ugdomąjį procesą. Ekologinės – aplinkosauginės veiklos suteikia žinių apie gamtą, jos saugojimo būdus, formuoja ekologiniais principais paremtą vaiko santykį su gamta bei ugdo nuovoką, kad kiekvienas žmogus yra atsakingas už bendrą kultūrinį palikimą ir gamtos išsaugojimą. R. Zarembienė (2011), pabrėžia, kad ekologinių – aplinkosauginių veiklų įvairovė suteikia galimybę vaikams formuotis ekologinę sampratą, išsiugdyti atsakomybę už aplinkos likimą. Įvairios ekologinės bendrovės kasmet kviečia ne tik mokyklas, bet ir darželius prisijungti prie ekologinių – aplinkosauginių akcijų, kūrybinių konkursų, projektų. Kasmet juose dalyvaujančių ikimokyklinių įstaigų skaičius vis daugėja. Autorė pažymi, kad nors viešojoje erdvėje vis dar diskutuojama apie tai, kad nemažai Lietuvos ikimokyklinių įstaigų ekologinėms aplinkosauginėms veikloms dėmesio skiria ne itin daug. Kalbama apie tai, kad darželiuose keletą kartų per metus vykdomi pavieniai projektai, akcijos, susijusios su ekologija ir aplinkosauga. Tačiau ilgalaikės strategijos šioje srityje nėra.

Tyrimo objektas – ekologinės aplinkosauginės veiklos.

Tyrimo tikslas – atskleisti ekologinės aplinkosauginės veiklų organizavimą ikimokyklinėje įstaigoje.

Tyrimo metodologija. Tyrimo tikslui pasiekti buvo atliktas empirinis tyrimas taikant anketinės apklausos metodą, kuriame dalyvavo 86 pedagogės, dirbančios įvairiose X miesto lopšeliuose darželiuose. Tyrimo duomenys buvo sisteminti naudojant Microsoft Excel programą, rezultatai išreikšti santykiniais dažniais. Kuriant tyrimo instrumentą, anketos klausimai buvo formuluojami atsižvelgiant į ekologinių – aplinkosauginių veiklų organizavimo dažnumą, šių veiklų palankumą vaikų kompetencijų plėtotei, siekiant išsiaiškinti ekologinių aplinkosaugos veiklų pasirinkimą/planavimą lemiančius veiksnius bei probleminius šių veiklų organizavimo aspektus.

Tyrimo rezultatai

Apklausos metu gauti duomenys apie ekologinių – aplinkosauginių veiklų, vykdomų grupėje ir ikimokyklinėje įstaigoje, dažnumą pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė

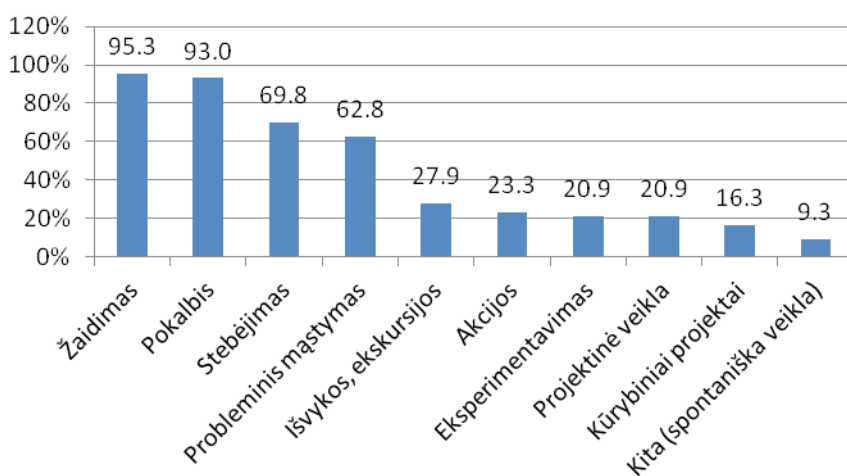
Ekologinės – aplinkosauginės veiklos grupėje ir įstaigoje vykdymo dažnumo kategorizavimas vietos atžvilgiu (N = 86)

Kategorija	Subkategorija	Santykinis Dažnis	Teiginiai
L a b a i dažnai	Grupėje	16 (18,6 %)	Tokias veiklas numatau, planuodama ugdymo procesą (6); įvairias ekologines – aplinkosauginės veiklas integruoju kompleksinėje vaikų veikloje (4); grupėje vykdomi projektai, akcijos (4); organizuoju ekologinius – aplinkosauginius renginius (2).
	Įstaigoje	14 (16,3 %)	Kasmet vykdomi ekologiniai – aplinkosaugos projektai (10); įstaigos bendruomenė dalyvauja įvairiose akcijose (2); vykdomos ekologinės dienos (1); ekologinės savaitės (1).
Dažnai	Grupėje	48 (55,8 %)	Kasdieninės vaikų veikos metu (14), atsižvelgiant į grupės metinį veiklos planą (12), atsižvelgiant į tėvų pasiūlymus (5), vykdomi projektai (7), vykdomos akcijos (4), pagal savaitės temas (4), pačios auklėtojos iniciatyva (2).
	Įstaigoje	34 (39,5 %)	Vykdomi projektai (18); dalyvauja įvairiose (ir respublikinėse) akcijose (14); organizuojamos šventės, kurios numatytos įstaigos ugdymo programoje (2).
Retai	Grupėje	22 (22,6 %)	Dirbu su ankstyvojo amžiaus vaikų grupe (14); šios veiklos neakcentuotos įstaigos programoje (8).
	Įstaigoje	28 (32,6 %)	Ši tema nėra aktuali (8); tokios veiklos neaktualizuotos įstaigos ugdymo programoje (10); tai ne prioritetinga įstaigos ugdymo kryptis (6); kartais dalyvauja įvairiose akcijose (4).
Labai retai	Įstaigoje	10 (11,6 %)	Tai neaktualizuota įstaigos ugdymo programoje (6); tai ne prioritetinga įstaigos ugdymo kryptis (4).

Apibendrinustyrimu duomenis daugiausia atsakymų pagal ekologinės aplinkosauginės veiklos organizavimo dažnumą išsiskyrė kategorijoje „dažnai“ (subkategorijoje grupėje – 55,8 % ir įstaigoje – 39,5 %). Nemaža dalis pasirinko atsakymo variantą „retai“ (grupėje – 22,6 %, įstaigoje – 32,6 %), pagrindžiant, jog grupėje su ankstyvojo amžiaus vaikais šias veiklas organizuoti yra sunku ir tai, jog ekologinės aplinkosauginės veiklos nėra akcentuotos bei aktualizuotos įstaigos programoje, jog tai nėra prioritetinga įstaigos

ugdymo kryptis. Šios priežastys atsispindi ir pagrindžiant įstaigoje organizuojamas veiklas kategorijoje „*labai retai*“. Tačiau tik nedidelė dalis tyrime dalyvavusių pedagogių tiek grupėje (18,6 %), tiek įstaigoje (16,3 %) ekologines veiklas vaikams organizuoja *labai dažnai*. Toks tyrimo rezultatų pasiskirstymas leidžia daryti išvadą apie tai, kad palyginti nemaža dalis pedagogių supranta ekologinės – aplinkosauginės veiklos prasmingumą ir svarbą, todėl grupėje jas organizuoja *dažnai* ir *labai dažnai*. Tačiau nemaža dalis akcentuoja ir tai, jog šioms veikloms instituciniame lygmenyje didelio dėmesio nėra skiriama, ir tai leidžia teigti, kad ekologinei – aplinkosauginei ugdymo kryptčiai ikimokyklinės įstaigos ugdytojai, neretai skiria dėmesį tik atsižvelgdami į tai, ar šis ugdymas yra akcentuotas ir išskirtas institucijos ugdymo prioritetuose.

Pirmame paveiksle pateikti tyrimo metu gauti rezultatai apie tai, kokias ugdymo formas ir metodus taiko ikimokyklinio ugdymo pedagogai, realizuodami ekologines – aplinkosaugines veiklas.

1 pav. Ugdymo formos ir metodai, kuriuos naudoja pedagogai organizuodami ekologines – aplinkosaugines veiklas (N = 86)

Tyrimo duomenys atskleidė tai, kad ekologinės aplinkosauginės veiklos yra organizuojamos pasirenkant įvairias ugdymo formas ir metodus. Didžioji dauguma (95,3 %) pedagogių tam taiko *žaidimų metodą*. Vaikų žaidimai – tai jų gyvenimo būdas, natūrali būseną, kūryba ir saviraiška, pagrindinis tobulėjimo metodas. Daugelis respondencijų (93 %) naudoja *pokalbio metodą*. Didelės dalies tyrime dalyvavusių pedagogių vaikai ekologines aplinkosaugines veiklas atlieka taikant *stebėjimo metodą* (69,8 %), problematis mąstymo (*situacijų sprendimo*) metodą (62,8 %). Kiek daugiau nei ketvirtadalis – 27,9 % tyrimo dalyvių teigė, kad šias veiklas vaikai atlieka organizuojamų *išvykų, ekskursijų metu*. Dalis (23,3 %) respondencijų nurodė, jog ekologines aplinkosaugines veiklas vaikai atlieka rengiamose *akcijose*. Kai kurios tyrimo dalyvės (po 20,9 %) akcentavo *eksperimentavimo, bei projektinės veiklos* metodą. *Kūrybinių projektų* metodo taikymą tokių veiklų realizavimui nurodė 16,3 % pedagogių, kai kurios (9,3 %) teigė taikančios *spontaniškos veiklos* metodą.

Norint plačiau atskleisti ekologinės – aplinkosauginės veiklų įvairovę, ikimokyklinio ugdymo pedagogių buvo paprašytos išvardinti, kokiose ekologinėse – aplinkosauginėse veiklose dalyvauja vaikai, bei pateikti kompetencijų ugdymo/si šia veikla pavyzdžių. Atsakymų analizė pateikta 2 lentelėje.

2 lentelė

Vaikų kompetencijų ugdymas atliekant ekologines – aplinkosaugines veiklas (N= 86)

Ugdymo priemonės, naudojamos ekologinėms aplinkosauginėms veikloms atlikti	Santykinis dažnis	Nurodytų ugdomų kompetencijų dažnumas				
		Socialinė	Pažinimo	Komunikavimo	Sveikatos saugojimo	Meninė
Pokalbiai, diskusijos, probleminių klausimų sprendimai	38 (44,2 %)	20	34	38	18	16
Projektinė veikla	30 (34,9 %)	30	30	30	30	30
Akcijos	28 (32,6 %)	28	28	22	18	16
Išvykos, ekskursijos	28 (32,6 %)	28	28	20	24	16
Ekologiniai žaidimai, pasakos	26 (30,2 %)	18	24	24	20	6
Vaikų meninės-kūrybinės veiklos	26 (30,2 %)	10	18	26	4	26
Talkos	24 (27,9 %)	22	18	16	16	2
Veikla gamtos kampelyje	22 (25,6 %)	22	22	22	16	18
Stebėjimai, tyrinėjimai, eksperimentai	20 (23,3 %)	20	20	20	20	12
Šventės	14 (16,3 %)	14	14	14	8	12
Filmų peržiūra	6 (7,0 %)	4	6	6	2	2

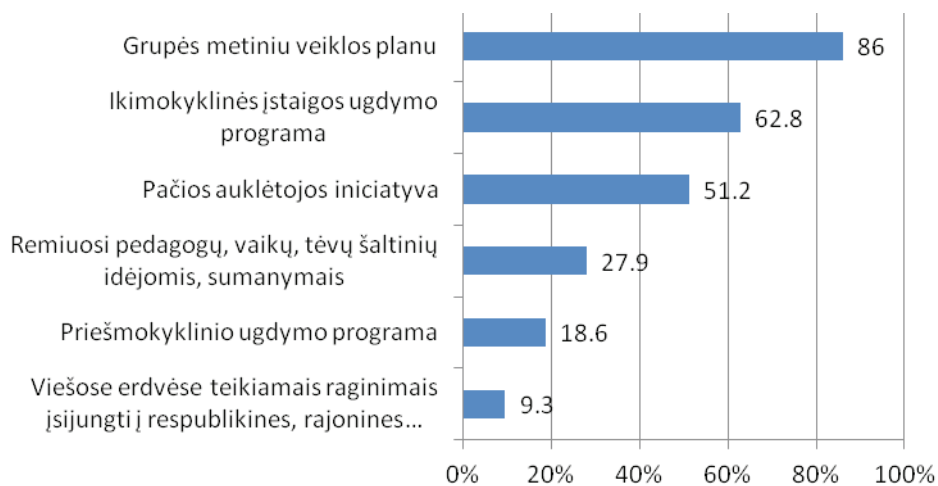
Žvelgiant į lentelę matyti, kad pedagogės pateikė įvairių ugdymo formų kurių metu vaikai yra aktyviai įtraukiami į ekologines – aplinkosaugines veiklas. Išryškėjo ir nurodytų kompetencijų plėtojimo dažnumas.

Organizuojant ekologines – aplinkosaugines veiklas, vaikai įtraukiami į *pokalbius, diskusijas*, skatinami spręsti probleminius klausimus. Tai nurodė 38 (44,2 %) respondencijų. Visų jų nuomone, diskusijos, pokalbiai teikia puikias galimybes vaikų komunikavimo kompetencijai ugdytis, daugelis (34) mano, kad tokių veiklų metu ugdoma pažinimo kompetencija. Tik 18 pedagogių nurodė, kad šių veiklų metu ugdoma sveikatos saugojimo kompetencija, nors pokalbių, diskusijų metu atkreipiamas dėmesys į aplinkos taršą, jos poveikį sveikatai. 16 respondencijų pažymėjo menines vaiko kompetencijos plėtotės galimybes tokių veiklų metu. Pokalbiai, diskusijos ypač probleminių klausimų sprendimas skatina meninę saviraišką. Tokių veiklų metu vaikams kyla įvairiausių idėjų, lavinamas vaizduotės žaismas, sprendimo būdų paieškos. Kalbantys žadinami vaikų vaizdiniai, klausant draugų, pedagogų, kitų pašnekovų pasakojimų, kaupiami įspūdžiai. Tuo metu arba vėliau vaikui kyla sumanymų, idėjų, kurias jis dažniausiai spontaniškai ima įgyvendinti. Kai kurios (18) respondentės nepažymėjo socialinės kompetencijos ugdymo/ si pokalbių metu. Akivaizdu, kad bendraujant, sprendžiant įvairias problemas, vaikai ugdosi gebėjimą užmegzti kontaktą su kitais žmonėmis, reikšti jausmus ir išgyvenimus, neabejotina, kad tokių veiklų metu plėtojasi ir vaiko socialiniai įgūdžiai. 30 (34,9 %)

pedagogių vaikai tokias veiklas plėtoja *projektų* metu. Visų jų nuomone, projektinė veikla teikia puikias galimybes visų vaiko kompetencijų ugdymui/si. Po 28 (32,6%) tyrime dalyvavusių pedagogų įvairias ekologines aplinkosaugines veiklas organizuoja *akcijų* bei *išvykų, ekskursijų* metu. Kaip pažymėjo tyrimo dalyvės, tokių veiklų metu vaikai ugdomi įvairias kompetencijas. Visos (28) akcentavo, jog išvykos ir ekskursijos labiausiai daro įtaką pažinimo kompetencijos ugdymui/si, 24 nurodė, kad jų metu vykdomos vaikų veiklos pasitarnauja socialinei ir sveikatos saugojimo kompetencijai ugdytis. Kaip matome 2 lentelėje, ekologinės aplinkosauginės veiklos organizuojamos ir pasitelkus *ekologinius žaidimus, sekant pasakas* apie gamtą. Tai nurodė 26 (30,2 %) apklausos dalyvės. Iš jų 24 pažymėjo, kad tokių veiklų metu labiausiai ugdomos pažinimo kompetencijos, 20 teigė, kad vaikai plėtoja sveikatos saugojimo kompetenciją. 18 pedagogių nuomone, šios veiklos yra palankios vaikų socialinės kompetencijos plėtotei. Tik 6 pedagogių nuomone, jų metu vaikai ugdomi menines kompetencijas. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, šių veiklų metu itin plėtojasi meninė kompetencija, nes žaidybiniai elementai sužadina teigiamas emocijas, skatina kūrybinį mąstymą, vaizduotę. Neretai galima tikėtis, kad išgyvenimus iš žaidimo vaikas perteiks piešiniuose, lipdiniuose, vaidyboje ir t. t. Keletas respondenčių, sukonkretino ugdomų kompetencijų svarbumą žaidimų metu teigdamas, kad ekologiniai, pažintiniai žaidimai aktyvina vaiko mąstymą, lavina dėmesį, pastabumą, žaidimų metu ugdomi kolektyviškumo jausmas. Toks pat skaičius 26 (30,2 %) pedagogių nurodė, kad ekologinės – aplinkosauginės veiklos yra atliekamos *vaikų kūrybinės veiklos* metu. Visos akcentavo, kad tokios veiklos labiausiai įtakoja meninės ir komunikavimo kompetencijos ugdymą/si. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad mažai pedagogių pažymėjo socialinės kompetencijos ugdymą/si vaikų kūrybinių veiklų metu. Akivaizdu, kad tokios veiklos pasitarnauja ir sveikatos saugojimo kompetencijai ugdytis: kuriant darbelius formuojamas supratimas apie tai, kas sveika, o kas žalinga sveikatai, lavinama smulkioji motorika ir t. t., nors tik 4 pedagogės nurodė, kad tokių veiklų metu yra ugdoma sveikatos saugojimo kompetencija. 24 (27,9%) tyrime dalyvavusios pedagogės įvairias ekologines aplinkosaugines veiklas organizuoja *talkų* metu. Dauguma iš jų (22) pažymėjo, kad įvairių talkų metu vaikai ugdomi socialinę kompetenciją. Dalis – 22 (25,6 %) tyrime dalyvavusios pedagogės ekologines – aplinkosaugines veiklas organizuoja *grupės gamtos kampelyje*. Visos akcentavo, kad tokios veiklos labiausiai daro įtaką socialinės, pažinimo ir komunikavimo kompetencijų ugdymui/si. 18 respondenčių nuomone, vaikų veiklos gamtos kampelyje padeda ugdytis ir meninei kompetencijai. 20 (23,3 %) tyrimo dalyvių nurodė, kad ekologinės – aplinkosaugos veiklas vaikai atlieka įvairių *stebėjimų, tyrinėjimų, eksperimentų* metu. Čia vaikai ugdomi pažinimo, komunikavimo ir sveikatos saugojimo kompetencijas. Tik 12 respondenčių teigė, kad jų metu ugdoma meninė kompetencija. O. Monkevičienės (2011) teigimu, stebėjimai, tyrinėjimai, eksperimentai turi ugdomąją vertę ir yra svarbios vaiko raidos bei meninių gebėjimų sklaidai. Tokios veiklos įkvepia vaikus kūrybai (statiniai iš sudrėkinto smėlio, statinių puošyba gamtine medžiaga ir t. t.). 14 pedagogių įvairias ekologines aplinkosaugos veiklas organizuoja ekologinių – aplinkosauginių bei sporto švenčių metu. Jos teikia puikias galimybes vaiko socialinei, pažinimo, komunikavimo kompetencijų ugdymui/si. Rengdamiesi *šventėms* vaikai daug komunikuoja (aptaria, kalbasi, tariasi) kartu atlieka daugelį veiklų ir darbų, bendrauja ir bendradarbiauja tarpusavyje. 12 pedagogių nuomone, čia ugdoma ir meninė kompetencija. Kai kurios (7,0 %) tyrimo dalyvės nurodė, kad ekologinės – aplinkosaugos veiklas vaikams organizuoja ir naudodamos *filmų, vaizdų ekologine – aplinkosaugine tema peržiūras*. Jos pažymėjo, kad šių veiklų metu vaikai ugdomi pažinimo, komunikavimo bei socialinės ir kitos kompetencijos.

Apibendrinant šios lentelės duomenis, galima teigti, kad ekologinės – aplinkosauginės veiklos teikia galimybę plėtoti vaiko patirčiai ir gebėjimams visose kompetencijų srityse.

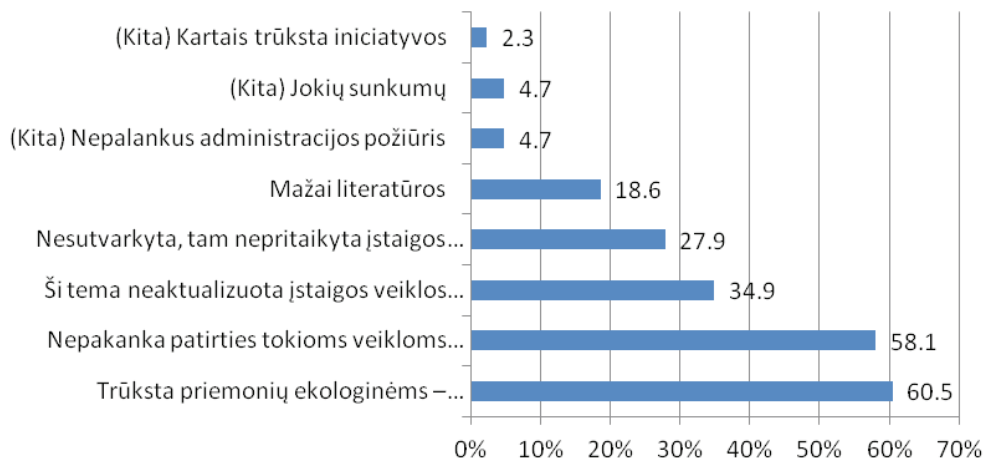
Atsakymų į klausimą *Kuo remiantis Jūs parenkate ekologines – aplinkosaugos veiklas savo vaikams?* pasiskirstymas pateiktas 2 paveiksle.

2 pav. Veiksniai, kuriais remiamasi parenkant vaikams ekologines – aplinkosaugines veiklas (N=86)

Tyrimo rezultatai (žr. 2 pav.) rodo, kad didžioji dauguma (86 %) pedagogių ekologines – aplinkosaugines veiklas parenka remiantis *metiniu grupės veiklos planu*. Dauguma (62,8 %) veiklas organizuoja vadovaujantis *ikimokyklinės įstaigos ugdymo programa*. Apie pusę – 51,2 %, tokias veiklas parenka *savo iniciatyva*. Kaip nurodė 27,9 % respondentų, organizuojant šias veiklas *remiamasi kolegų, vaikų bei jų tėvų idėjomis bei sumanymais*, 18,6 % – *priešmokyklinio ugdymo/si programa*. Keletas – 9,3 % tyrimo dalyvių ekologines – aplinkosaugines veiklas vaikams parenka *viešose erdvėse teikiama raginimais įsijungti į įvairias akcijas, kitas veiklas*. Toks rezultatų pasiskirstymas leidžia teigti, kad ikimokyklinėse įstaigose yra organizuojamos įvairios ekologinės aplinkosaugos veiklos, kurių pasirinkimą ir planavimą lemia įvairūs veiksniai. Pedagogės, dirbančios priešmokyklinėse grupėse, nurodė ir kitus papildomus veiksnius teigdamos, kad tokias veiklas organizuoja, remiantis priešmokyklinio ugdymo programa, kurioje ugdymas orientuotas pagal to amžiaus vaikų kompetencijas.

Tyrimo rezultatų apibendrinimas apie tai, su kokiais sunkumais susiduria ikimokyklinės įstaigos pedagogės, organizuodamos ekologines – aplinkosaugines veiklas atsispindi 3 paveiksle.

3 pav. Problemniai ekologinės – aplinkosauginės veiklų organizavimo aspektai (N=86)

Daugiausia (60,5 %) pedagogių pažymėjo, jog ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje *trūksta priemonių ekologinėms – aplinkosauginėms veikloms organizuoti*. Kiek daugiau nei pusė (58,1 %) tyrimo dalyvių nurodė, kad *nepakanka patirties šioms veikloms organizuoti*, 34,9 % pabrėžė, kad didelė problema organizuojant šias veiklas yra tai, kad jos *neaktualizuotos įstaigos veiklos plane*. Dalis – 27,9 % respondenčių sunkumus sieja su *nesutvarkyta ir šioms veikloms nepritaikyta įstaigos aplinka*. Kai kurios tyrimo dalyvės (18,6 %) akcentavo, kad *trūksta literatūros*, keletas (4,7 %) pažymėjo, kad ekologines – aplinkosaugines veiklas sunku organizuoti dėl *nepalankaus administracijos požiūrio*. Toks pat procentas pažymėjo, kad jokių sunkumų organizuojant ekologines – aplinkosaugines veiklas neiškyla. Išvardintų problemų kiekis leidžia teigti, kad ikimokyklinių įstaigų pedagogės, nors ir organizuoja šias veiklas labai dažnai ir dažnai, tačiau susiduria su įvairiais sunkumais bei problemomis.

Apibendrinimas

Ikimokyklinėje įstaigoje vaikams suformuotos vertybinės nuostatos ir praktinės veiklos įgūdžiai yra tas pamatas, kuriuo jie ateityje remsis savo asmeniniame ir visuomeniniame socialiai reikšmingame gyvenime. Ekologinė – aplinkosauginė veikla, paveikianti darnaus vystymosi nuostatų realizavimo perspektyvas ateityje, yra viena iš veiklos rūšių, kuri akcentuojama jau ikimokyklinio amžiaus vaikams. Ši veikla numatoma ir planuojama tiek ikimokyklinės įstaigos, tiek pedagogo veiklos lygmenyse, numatant įvairias tam palankias ugdymo formas ir metodus, kurie projektuojami orientuojantis į veiklos metu įgyjamas kompetencijas.

Tyrimo metu išryškėjo, jog nemaža dalis ikimokyklinio ugdymo pedagogių ekologines aplinkosaugines veiklas organizuoja dažnai ir labai dažnai tiek grupėje, tiek įstaigoje, tačiau retai grupėje ir įstaigoje, bei labai retai įstaigoje organizuojamos šios srities veiklos grindžiamos institucinio lygmens nepakankamai aktualizuotu požiūriu į ekologinį aplinkosauginį ugdymą.

Pedagoginiame lygmenyje tyrimo rezultatai atskleidė tai, kad ikimokyklinės įstaigos pedagogės ekologines aplinkosaugines veiklas organizuoja naudodamos įvairias ugdymo formas, iš kurių populiariausios yra *pokalbiai, diskusijos, probleminių klausimų sprendimai, projektai, akcijos, išvykos ekskursijos, ekologiniai žaidimai, pasakos, vaikų meninė kūrybinė veikla*. Nepakankamai palankiai ekologinių – aplinkosauginių veiklų

organizavimui apklausos dalyvių buvo įvertinti *stebėjimai, tyrimai ir eksperimentai*. Atlikdami ekologines – aplinkosaugos veiklas, pedagogių nuomone, vaikai ugdomi įvairias kompetencijas, tuo išryškindamos ekologinių – aplinkosauginių veiklų integracinį pobūdį.

Probleminiai ekologinių – aplinkosauginių veiklų organizavimo aspektai, tyrimo dalyvių požiūriu yra susiję su priemonių šioms veiklos organizuoti trūkumu, nepakankama patirtimi ir pasirengimu, bei institucinio lygmens nuostata ekologinio – aplinkosauginio ugdymo atžvilgiu.

Literatūra

- Aramavičiūtė V. (1996). Ekologinis ir dvasinis ugdymas: problemos, sąsajos. *Ekologija kaip socialinis procesas*. Tarptautinės konferencijos straipsnių rinkinys. Šiauliai: ŠPI, p.4–6
- Bitinas B. (2011). *Edukologijos terminija: kokybė ir problemos*. Klaipėda: KU leidykla.
- Brazauskienė, D. M. (2010). *Ekologinių žinių integracija mokymo procese*. [Žiūrėta 2015-03-07]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-01-10-dalia-marija-brazauskiene-ekologiniu-ziniu-integracija-mokymo-procese/38205>.
- Glebuviene V., Monkevičienė O., Stankevičienė K., Montvilaitė S., Landsbergienė A. (2006). *Kaip rengti įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti*. Vilnius: ŠAC
- Kalenda Č. (2007). *Ekologinė etika*. Vilnius: Rosma.
- Kuginytė-Arlauskienė I., Neifachas S. (2011). *I vaikų orientuotas ugdymas*. Prieiga per internetą: <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/bendri-straipsniai/i-vaika-orientuotas-ugdymas/2821>
- Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo 2007–2015 metų programa (2007)*. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/>
- Ivanauskienė F., Lukavičienė V. (2003). Ekologinė veikla: samprata, vertinimas ir organizavimo situacija. *Pedagogika*, 68, 249–252
- Lukavičienė V., Saviščeviene S. (2002). *Ikimokyklinukas ir aplinkosauga*. Šiauliai: UAB „Kompera“.
- Lukavičienė V. (1996). *Praktinės veiklos aspektas ekologinio ugdymo procese*. Ekologija kaip socialinis procesas. Tarptautinės konferencijos straipsnių rinkinys. Šiauliai: ŠPI, p. 51–55.
- Monkevičienė, O., Glebuviene, S. (2011). *Metodinis leidinys priešmokyklinio ugdymo pedagogams*. Vilnius.
- Neifachas, S. (2008). *Vaikų ugdymas darželyje: dabartis ir ateities perspektyva*. Vilnius.
- Šlapkauskas V. (1994). Ekologinis ugdymas. *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos*. Vilnius: Leidybos centras, p. 500–527
- Zarembienė R. (2011). Keisti pasaulį galime rūšiuodami. *Aplinka: Darna. Atsakomybė. Apsauga*, 3, 46–49.

Summary

THE ORGANIZING OF ECOLOGICAL ENVIRONMENTAL ACTIVITIES IN THE PRE-SCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION

Milana Beišienė

Nursery-kindergarden Kodelcius of Taurage region, Lithuania

Vilhelmina Lukavičienė

University of Šiauliai, Lithuania

The effects of human for nature environment affects through *activities and behavior*, that is why the knowing how to act is one of the competencies, and emphasized in harmonious developments education. That is why and scientists and educators practices, which analyses harmonious developments ideas, ecological environmental and environment protections educations areas opinion, humans provision, in aspect of behavior natures and environments must be formed targeted already in the pre-schools educations stage. In the structure of ecological culture are excreted and emphasized *practical* component of childs relationships with nature, which causes ecological knowing, habits and with it related activities motives. It is necessary to organize various ecological environmental activities, which has specific content because it is directly related to nature, our environment, which determines its quality and survivor. This activity is organized by principle of activities, using childs experience, available for them activities, including various areas of activities. The planning and organising of ecological environmental activities is a very important assumption for the experience of childs ecological environment to pile it up and to educate competencies. While we are forming childs ecological consciousness it is huge responsibility for institution and educator.

During empirical research, in which participated 86 pre-schools educators, highlighted, that many participants organises ecological environmental activities often andvery often in the group and in the institution. In the institution and group very rarely, and very rarely in the institution is organised of those field activities are based on institution level which is not enough actualized attitude to ecological environmental education.

In the pedagogical layer the results of the research revealed that pre-school teachers ecological environmental activities organizes by using various education forms, which the most popular ar *converstions, discussions, the solutions of problematical questions, projects, events, trips, ecological games, fairy-tales, child artistic and creative activities*. Not very highly evaluated ecological environmental activities for organising were *observation, researches and experiments* by participants. Doing ecological envirenmental activities, in educators opinion, childrens are educating various competencies, in that way emphasizing ecological environmental activities integrational nature.

The problematical aspects of ecological environmental activities according to participants are related with the lack of measures for those activities, lack of experience and preparation, and institutional layer provision towards ecological environmental education.

Key words: practical childs relationship with nature, ecological environmental activities, childs competencies, the organising of ecological environment activities.

Received 20 March2015; Accepted 30 March 2015

Milana Beišienė

Teacher, Nursery-kindergarden Kodelcius of Taurage region, Moksleivių avenue 12, LT- 72288, Tauragė, Lithuania.

E-mail: 68milana@gmail.com

Vilhelmina Lukavičienė

Lecturer, Department of Education and Psychology, Faculty of Education, Siauliai University, P. Visinskio Street 25, LT-76351 Siauliai, Lithuania.

E-mail: luk.vile@gmail.com